

КУРЕПІН ВЯЧЕСЛАВ, к.е.н., доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Оцінювання результативності діяльності підприємств аграрного сектору економіки має специфічний характер, що пояснюється багатомірністю їх цілей. На відміну від багатьох агрокомпаній, орієнтованих насамперед на досягнення прибутковості, є підприємства які переслідують більш комплексні завдання та виходять за межі суто економічних показників. Така особливість зумовлює потребу в розробці обґрунтованого підходу до визначення критеріїв ефективності управлінської діяльності підприємств.

Критерії ефективності діяльності підприємства та ефективності управлінської діяльності тісно взаємопов'язані, однак не є тотожними [1, с. 169]. Якщо результативність функціонування підприємства оцінюється через такі базові показники, як економічність, продуктивність і досягнення кінцевих результатів, то ефективність управління відображає здатність системи управління забезпечити належний рівень цих показників. Її ключова особливість полягає в адекватності потенціалу керованого об'єкта господарювання, умовам зовнішньої середовища та стратегічним та оперативним цілям підприємства. При цьому витрати ресурсів на досягнення поставлених завдань є важливим індикатором ефективності управління.

Водночас багатокритеріальний характер цілей соціально-економічних систем, а також різноманіття підходів значно ускладнюють чітке визначення рівня управлінської результативності. Додаткову складність становить те, що очікуваний ефект може бути орієнтований як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу, що потребує гнучких та комплексних підходів до оцінювання.

Розробки останніх років містять спроби побудови досконалих та дієвих критеріїв управлінської ефективності [2, с. 579], розглянемо їх. Теорія «раціонального управління» виокремлює чотири типи управлінської діяльності: новаторсько-аналітичний, новаторсько-інтуїтивний, консервативно-аналітичний та консервативно-інтуїтивний. Найбільш ефективним вважається новаторсько-аналітичний тип, оскільки він забезпечує високі шанси підприємства на виживання в умовах жорсткої ринкової конкуренції. Його характерними рисами є відданість, енергійність і здатність до новаторства, відкритість до нової інформації та ідей, генерування значної кількості ініціатив, оперативність у прийнятті рішень, уміння ефективно інтегрувати колективні процеси, чіткість у постановці цілей, готовність врахувати думку інших; терпимість до невдач.

Таким чином, ефективне управління відотожнюється з раціональним, а найбільш результативним у цьому контексті визнається новаторсько-аналітичний тип, що особливо актуально для підприємств аграрного бізнесу, де

він відповідає економічному типу місії та забезпечує стабільне функціонування в умовах динамічного середовища та високої конкуренції. Водночас жорстка залежність між раціональністю управління та його ефективністю викликає сумніви у випадках, коли місія підприємства виходить за межі суто економічних параметрів. У практиці управління значний вплив мають ситуаційні фактори [3, с. 107], зокрема здатність керівника ефективно залучати працівників до процесу управління. У реальній управлінській практиці багато залежить від ситуації, від уміння керівника залучити на свій бік співробітників, залучити їх до участі (співучасті) у процесі управління.

Теорія «спільного управління» - постає як особливий тип керівництва, що характеризується регулярними комунікативними практиками між керівником та підлеглими, відкритістю у взаємодіях та широким залученням працівників до процесів прийняття управлінських рішень. Його сутність полягає у делегуванні повноважень, інтеграції персоналу у планування та реалізацію управлінських заходів [4, с. 132], а також у формуванні малих груп, здатних самостійно генерувати ідеї, окреслювати проблеми та пропонувати шляхи їх вирішення. Ефективність цього підходу значною мірою залежить від якостей керівника, який має вирізнятися впевненістю у власних діях, високим рівнем освіченості, умінням адекватно оцінювати ініціативи підлеглих і стимулювати розвиток їх креативних здібностей.

Теорія «ситуаційного лідерства» зосереджується на визначенні сутності ефективного управління та відмінності між результативними та нерезультативними менеджерами, виходячи з ключової тези, що справжня ефективність керівника безпосередньо пов'язана з його лідерськими якостями. Лідерство трактується як здатність мобілізувати наявні ресурси, зокрема людський потенціал, для досягнення поставлених результатів, причому воно вважається необхідною умовою управлінської ефективності незалежно від стилю керівництва, специфіки завдань чи зовнішніх умов. Попри існування чисельних концепцій лідерства саме теорія «ситуаційного лідерства» розглядається як класична модель, що має безпосереднє практичне значення для організації управлінської діяльності.

Виділення критеріїв оцінювання ефективності управлінської діяльності базується на узгодженості між діяльністю об'єкта господарювання та обраним управлінським підходом: теорія «раціонального управління» застосовується у випадках, коли домінує економічна місія; концепція «часового управління» відповідає об'єктам із переважно соціальною місією; теорія «ситуаційного лідерства» є доцільною для реалізації зовнішніх і стратегічних завдань. Таким чином, визначення ефективності управлінської діяльності здійснюється через показники та категорії конкретної теоретичної моделі, вибір якої зумовлюється характером діяльності об'єкта управління в певний період його розвитку.

Узагальнюючи розгляд критеріїв ефективності управлінської діяльності в агропідприємствах, слід зазначити, що їх визначення безпосередньо залежить від діяльності підприємства, умов функціонування та стратегічних орієнтирів розвитку. Важливим фактором є застосування сучасних управлінських

концепцій [5, с. 132] – від раціонального управління та ситуаційного лідерства до інших моделей менеджменту, які дозволяють формувати адаптивні та інноваційні стратегії в умовах конкуренції та нестабільності аграрного ринку.

Основним орієнтиром в невизначених умовах для агропідприємств виступає прибутковість, але важливими стають не лише економічні результати, а й соціальні, екологічні аспекти. Це зумовлює потребу в використанні комплексного підходу, що поєднує економічність, продуктивність, результативність, а також адекватність управлінського впливу на внутрішній потенціал підприємства та зовнішні умови.

Отже, ефективність управлінської діяльності агропідприємств визначається комплексом критеріїв, що охоплюють економічні, соціальні та стратегічні аспекти їх розвитку. Вона залежить від здатності керівництва поєднувати раціональні управлінські підходи з адаптивними моделями, враховувати вплив довкілля та внутрішнього потенціалу підприємства. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише прибутковість, а й стійкість, конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В.С. Інструментальні методи конкурентного аналізу підприємств аграрного профілю // Проблеми та перспективи розвитку економіки України: погляд молоді : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 20 квітня 2022 р. Черкаси : ЧДБК, 2022. С. 167-170. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11430>.
2. Сухорукова А. Л., Недбайло І. І. Модернізація механізму управління підприємством в умовах глобальної конкуренції // Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні – 2022 : V міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 2022). Вінниця : Вінницький національний технічний університет, 2022. С. 578-580. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15429>.
3. Іваненко В. С. Управління економічними та соціальними питаннями у сфері охорони праці на підприємствах аграрного профілю // Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачеве, 6-7 квітня 2022 р. Мукачеве : МДУ, 2022. С. 105-108. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11482>.
4. Курепін В.М., Сухорукова А. Л. Особливості трудових відносин у сільському господарстві: теоретико-практичний аналіз. Modern Economics. 2025. № 51(2025). С. 130-136. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V51\(2025\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-16).
5. Сухорукова А. Л. Модернізація механізму управління підприємством на засадах функціонального підходу в контексті європейської інтеграції // Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку : міжнародна науково-практична конференція (м. Херсон-Хмельницький, 27-28 квітня 2023). Херсон : Херсонський національний технічний університет. 2023. С. 130-132. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15428>.

